

Tapasztalatok a fehérnyár dugványozásával

SIPOS SÁNDOR erdőmérnök

Békés megye területén kevés a magtermő korban levő fehérnyár, ezért az előírt csemetemennyiség megtermeléséhez szükséges nyármagot javarészből más megyékből szoktuk beszerezni. Az erdőgazdaságnak évente átlag 1 millió fehérnyár-csemetét kell nevelnie. Az idegen származású mag minősége többnyire nem kielégítő és ezt a hosszadalmas szállítás még inkább lerontja; ezért nyár-vetéseink eredménye csak ritkán teljesértékű. Másrészt szakszempontról is sokkal helyesebb a „Kőrösvidék” erdőgazdasági tájra ugyanezen a vidéken termelt magból nevelt csemetét ültetni. A kevésszámú magtermő fát azonban nem tartjuk célszerűnek kidönteni mag nyérése végett, hiszen akkor néhány éven belül elfogynának a magtermő fák, viszont a szükséges nagymennyiségű magot csak így tudnánk biztosítani.

Főleg a felsorolt okok miatt határoztam el 1953. év tavaszán, hogy megkísérlem az ivartalan szaporítási módot, ami siker esetén olcsóbb is lehet az ivaros szaporításnál és a kiválasztás szempontjából is előnyösebb. Gyulai csemetekertünkben mintegy 5000 db fehérnyár simadugványt dugványoztunk el. A dugványokat 1 éves magági (magról származó) csemeték földfeletti részéből termeltük 30 cm hosszúságban. Reméltem, hogy az 1 éves törzsből származó simadugvány gyökeresedő-képessége nagyobb lesz a közönségesénél. Másfelől erre a dugványozásra az a gondolat vezetett, hogy a csemeték földfeletti részeit ne kényszerüljünk eldobni; ugyanis a kiültetés után — rügyfakadás előtt — földig visszavágjuk a jobb megeredés végett; sőt ezt a visszavágást 10—20 cm magasságig már a csemetekertben elvégezzük a könnyebb csomagolás és szállítás kedvéért. Jelen esetben a dugványozást a szokott módon — függőlegesen és a talaj felszínéig — végeztük. A tenyésztési idő végén kb. 1000 db erős, 100—180 cm magasságú, szép gyökérszerű gyökeres dugványt kaptunk: az eredmény tehát 20%-os megmaradás, illetve gyökeresedő-képesség volt.

Az eredmény nem volt jobb a várhatónál, mégis 1954. tavaszán szintén Gyulán 24 500 db fehérnyár-simadugványt dugványoztunk el a szokásos módon, különleges kezelés alkalmazása nélkül, de ismét 1 éves magági csemeték földfeletti részeiből. Szeptember végén 6100 db gyökeres dugványt találtunk, ami 24,9% eredményességnek felelt meg.

1955. év tavaszán Gyulán az előbbi módszerrel 76 600 db fehérnyár simadugványt dugványoztunk el árokba, iskolázás szerűen, 4—5 cm tőtávolságra. A simadugványok egy részét olyan csemeték földfeletti részeiből termeltük, melyek már maguk is simadugványról fejlődtek az előző évben. Az első gyökeresedés törzseiből származó simadugványokat külön akartuk kezelni az 1 éves magági csemeték törzseiből kikerülő (eddig még nem gyökeresedett) simadugványoktól, de ezek a végrehajtás során összekeveredtek. Azt reméltem, hogy a már egyszer gyökeresedett simadugvány törzséből származó simadugványok gyökerező-képessége emelkedik és ez így tovább fokozható bizonyos határig. Az előző dugványozásból átlagosan 25 100 db simadugványt kaptunk, ami 32,8% gyökerezésnek felel meg.

A szakszerű dugványkezelés és dugványozás betartására való felhívással 1955. év őszére és 1956. év tavaszára a gyulai és a sarkadremetei csemetekert részére együtt mintegy 600 000 db fehérnyár-simadugványt gyö-

kereztetésére adtam feladatot. Végeredményben 1956. év tavaszán Gyulán 131 000, Sarkadremetén pedig 86 000 db simadugvány nyert iskolázásszerű elültetést, árokban 50 cm sortávolság és 2—3 cm tőtávolság mellett. A sűrű dugványozást az eddigiekben tapasztalt rossz gyökeresedés miatt alkalmaztuk, hogy nagyobb kipusztulás esetén is maradjon elég csemete. A Gyulán eliskolázott simadugványok 60%-a a Sarkadremetén, 40%-a pedig a Szegeden nevelt magági csemeték földfeletti részéből való; a Sarkadremetén eliskolázott simadugványok 60%-a a helybeli, 30%-a a szegedi, 10%-a pedig a gyulai nevelésű (részben már egyszer, részben pedig kétszer gyökeresedett) csemeték földfeletti részéből származik. A gyulai csemetekertben a dugványkezelési és dugványozási munka a szokásos módon tör-

Fehérnyár gyökereztetés a gyulai csemetekertben, július végén.
(Foto: Sipos Sándor)

tént. A sarkadremetei csemetekertben különleges dugványozást alkalmaztunk (Sarkadremetén a talaj kötöttsége 65—70 Arany-féle kötöttségi fok). A dugványkezelési és dugványtárolási munkák kivitelezésének összminősége ezekben az esetekben jónak volt mondható.

Július közepén Gyulán 68 000 db (51,9% gyökeresedés), Sarkadremetén pedig 63 000 db (73,2% gyökeresedés) gyökeres dugványt találtunk. A számlálást *Sövényi* Miklós csemetekertkezelő végezte és Sarkadremetén ő alkalmazta a különleges dugványozást. A dugványok tárolása a *Csemete-termelési utasításban* előírt módon történt.

A vermelést április elején bontotta és a szemmel láthatóan jól telelt dugványkötegeket 1—2 hétre (szintén függőleges helyzetben) félhosszúig vízben tartotta. A dugványozás rosszul előkészített talajba került. A dugványokat csak félhosszúig tette földbe (április 7—10 között) kis árokban és a tőhöz került földet rétegenként gondosan tömítette, szinte sulykolta; ezután két ízben alaposan megöntözte. Amikor az öntözés, esők és száradás hatására a rögös, de gittszerű talaj kissé megomlott, április 17-én feltöltötte a dugványsorokat úgy, hogy a dugványvégeket is kb. 2 cm vastagságú földréteg takarta. Április 10—17. között 33,3 mm csapadék hullott.

Május 17-én a feltöltést 2—3 rügyig lebontotta, ekkor a hajtások már 2—3 cm hosszúak voltak. A továbbiakban 1—2 alkalommal öntözte és ápolta a csemetéket.

Az 1956. évi sarkadremetei dugványozásnál nem találtam különbséget az első alkalommal és a második, illetve harmadik alkalommal gyökerező dugványok között; igaz, hogy a különféle származású dugványok öszekeveredési lehetősége itt is megvolt. Előreláthatólag a sarkadremetei csemetekert gyökeres dugványaiból a tenyészteti idő végéig még lesz pusztulás, mert július közepén folyóméterenként átlagosan 31 db csemete van és ez ilyen fejlett csemetékből túlságosan sok. Egy folyóméteren a jövőben elegendőnek látszik 20—25 db simadugvány elültetése, ami 14—18 db csemetét eredményezhet.

A sikeresnek mondható fehérynár-gyökereztetés kapcsán rövid önköltségi összehasonlítást végeztem a sarkadremetei csemetekertnek magról történő és a gyulai csemetekertnek simadugványról történő fehérynár-nevelése között. A költségek 1 hektár területre vonatkoznak rezi nélkül és ebből a szempontból Gyulán is a sarkadremeteihez hasonló kötött talaj van feltételezve. Az 1 hektáron nevelt csemete mennyisége Sarkadremetén többéves adatok alapján van számítva, Gyulán pedig a simadugványok gyökerezése 52%-nak van véve. E szerint a számvetés a következőképpen alakul.

	Sarkadremete	Gyula
Talajelőkészítési költség	800 Ft	400 Ft
20 kg mag értéke	3 000 Ft	—
600 000 db simadugvány termelési költsége	—	2 400 Ft
Magvetési költség	900 Ft	—
Dugványozási költség	—	9 600 Ft
Gyomirtás kézierővel	12 400 Ft	5 100 Ft
Gyomirtás igával	200 Ft	400 Ft
Öntözési költség	1 800 Ft	—
Öntözőberendezés kopási hányada	1 000 Ft	—
Egyéb költség (permetezés, rovarirtás, takaróanyag, üzemanyag stb.)	600 Ft	200 Ft
Összesen	20 700 Ft	18 100 Ft
1 hektáron várható csemete	300 000 db	312 000 db
ebből kiültethető	260 000 db	300 000 db
1000 db kiültethető, földben levő csemete termelési költsége (kikerekítve)	80 Ft	60 Ft

A hozzávetőleges megtakarítás tehát 1000 db csemeténél mintegy 25%, ami 30 forintnak felel meg. Tehát önköltségi szempontból már 45—50%-os gyökerezés esetén is vidékünkön érdemesebb a fehérynárat ivartalan úton szaporítani; jobb gyökerezés alkalmával természetesen az önköltség is lényegesen csökkenhet.

Az eddig leírt szaporítási mód magában véve az egyedi kiválasztásra nem alkalmas. Ezért — ugyancsak 1956. év tavaszán — Békéscsaba fáspusztai erdészkerületünkben 35—40 éves törzskönyvezett fehérynár-állomány 1 éves gyökérsarjainak földfeletti részéből is végeztünk dugványozást kísérletként. Reméltem, hogy az 1 éves magági csemeték törzsrészeihez hasonlóan az 1 éves gyökérsarjak törzsdarabjai is jobban fognak gyökerezni a közönségesnél. Félreértés folytán ezeket a simadugványokat nem csemetekertszerűen ültették el, hanem erdősítésként 120 × 80 cm hálózatban az egyik erdőréz mélyfekvésű részén. 1500 db simadugványt

termeltünk és daraboltunk 25 cm hosszúságra 1955 decemberében, majd az előírásnak megfelelően elvermeltük és április elején dugványozó vas nélkül, egyszerű kézi leszúrással a szokott módon eldugványoztuk eléggé kötött talajon (kb. 60 Arany-féle kötöttségi fok). A munkálatokat egyébként szakszempontból elfogadhatóan Kovács Péter kerületvezető irányította és ő végezte a számlálást is június elején, amikor 750 db simadugványt talált gyökeresedve; ez 50%-nak felel meg. Sajnos, a június végi esőzések következtében a terület több hétig víz alatt állt úgy, hogy jelenleg csak 26%-a él már a csemetéknek (390 db).

Az előbbieken leírt, vidékünkön kimutatható és várható önköltségi megtakarításnál jelentősebbnek tartom az 1 éves gyökérsarjak törzsdarabjainak dugványozását, mert ez az egyedi kiválasztás követelményeinek is inkább megfelelhet. 1—1 gyökeres dugvány földfeletti részéből átlagosan 4 db simadugvány termelhető; 50%-os gyökerezést számítva, a következő évben már 2, majd 4 db gyökeres dugványunk lesz, és így a kívánt mértékig dugványozhatunk és nevelhetünk gyökeres dugványt.

Az ivartalan szaporítási módnak talán hátránya, hogy a dugványokon ejtett sebek (vágásfelületek) miatt az egyedek fertőzésre fogékonyabbak, mint a magvetések alkalmával. De megfontolva egyrészt azt, hogy a kiemelések során teljes gyökérzettel jóformán egyetlenegy csemetét sem szedünk ki és így mindegyik bár apró, de nagyszámú sérülést szenved, másrészt a simadugványok vágáslapjainak fertőtlenítése minden valószínűség szerint hamarosan megoldódik, nem találok hátrányosnak az ivartalan szaporítási módot. Hiszen a nemesnyárat jelenleg kizárólag ivartalan úton szaporítjuk, pedig ezek hajlamosabbak a fertőződésre.

Az eddig tapasztaltak szerint viszont előnye a vázolt ivartalan szaporítási módnak, hogy fokozottabb kiválasztási lehetőséget biztosít; vidékünkön olcsóbb az ivaros szaporításnál, nem kockázatos, nem függvénye a magtermésnek, nem kell fát dönteni a maggyűjtés miatt, nem-öntözhető helyen is alkalmazható, s a tenyésztési időszak teljes kihasználása folytán erőteljesebb csemetéket nevelhetünk.

IRODALOM

Babos Imre: Magyarország táji erdőművelése. Budapest, 1954.

Koltay György: A nyárfa, 1953.

Pagony Hubertus: A nyárdugványok álgesztesedése II. Az Erdőmérnöki Főiskola Közleményei 1956. I. füzet 97—123 lap.

Olvasd, terjeszd

az **ERDŐGAZDASÁGOT**

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Fél évre 12 forint, egész évre 24 forint